

Yöneltilme Sürecinde İlköğretim Öğrencilerinin Cesaretini Kıırma (İstanbul İli Fatih İlçesi Örneği)

Asuman YÜKSEL^a
Uludağ Üniversitesi

Sedat YÜKSEL
Uludağ Üniversitesi

Öz

Yöneltilme süreci doğrultusunda ilköğretimden mezun olacak öğrencilere gidebileceği lise türü önerilmektedir. Çatışmacı paradigmaya göre yöneltilme öğrenciyi aldatıcı bir süreç olup, alt sosyo-ekonomik gruplardan gelen öğrenciler akademik programlar yerine mesleki programlara yöneltilmektedir. Bu süreçte danışmanlar öğrencilerin akademik eğitime yönelik isteklerine karşı "cesaretlerini kıırma (cooling out)" süreci uygulamaktadırlar. Bu araştırma böyle bir sürecin ilköğretimde uygulanıp uygulanmadığını belirlemeyi amaçlamaktadır. Araştırma grubunu İstanbul ili Fatih ilçesindeki bir alt, bir orta ve bir üst sosyo-ekonomik çevrede olmak üzere toplam üç ilköğretim okulu ve bu okulların son sınıflarından şans yoluyla seçilmiş birer şubedeki öğrencilerden oluşmaktadır. Araştırma sonucunda üst sosyo-ekonomik düzey (SED)'deki okul öğrencilerinin sınıf başarı ortalamalarının orta ve alt SED'deki okul öğrencilerinden daha yüksek olduğu, sınıf başarı ortalamasının SBS sınav başarısını yordadığı ve okulun SED'inin öğrenciyeye önerilen okul türünün önemli bir yordayıcısı olduğu belirlenmiştir. Bu sonuca göre alt sosyo-ekonomik çevrede bulunan öğrencilere doğrudan mesleki ve teknik liseler önerilmektedir. Bu bulgular eğitim sosyolojisindeki çatışmacı paradigmayla uyumludur.

Anahtar Kelimeler

Cesaretini Kıırma, Psikolojik danışman, Yönlendirme, İlköğretim.

Eğitim süreci içinde rehberlik hizmetlerinden beklenen işlevlerden birisi de yöneltilme işlevidir. Yöneltilme çalışmaları bireyin kendini ve çevresini tanımasını mümkün kılmakta ve kendine uygun eğitim türü ve meslek seçimi ile ilgili kararında ona yardımcı olmaktadır. Yöneltilme hizmeti sayesinde öğrencinin ilgi ve yetenekleri doğrultusunda kendisine uygun üst eğitim kurumuna yerleştirilmesi beklenmektedir. Yöneltilme hizmetleri eğitim kurumlarında tüm öğrencileri kapsayacak şekilde

planlanmakta ve öğrencilerin bu hizmetlerden okul öncesinden üniversiteye kadar her eğitim kademesinde yararlanabilmesi amaçlanmaktadır.

Ülkemizde yöneltilme çalışmaları ortaöğretim kademesinde yoğunlaşmaktadır. Ancak ortaöğretim kademesinde etkili bir yöneltilme hizmeti verilebilmesi için öğrenciyeye çok erken yaşlardan itibaren, özellikle de ilköğretim düzeyinde bu hizmetin verilmeye başlanması gerekmektedir. Yöneltilme çalışmaları ile ilköğretimi tamamlayan öğrencilere gidebilecekleri okullar ve bu okullarda uygulanan eğitim türlerini seçmelerine, yetenekleri, ilgileri ve istekleri doğrultusunda daha isabetli kararlar vermelerine yardımcı olunmaktadır. Sekiz yıllık ilköğretim sonunda öğrencinin, ortaöğretime devam edip etmeyeceği, edecekse hangi alana yöneleceği mesleki gelişim sürecinde en kritik kararlardan biridir (Yeşilyaprak, 2004). Bu dönemde öğrenciden geleceğiyle ilgili önemli bir karar vermesi beklen-

a Dr. Asuman YÜKSEL rehberlik ve psikolojik danışma alanında öğretim üyesidir. Çalışma alanları arasında empati, empati eğitimi, değerler ve minnettarlık konuları yer almaktadır. İletişim: Uludağ Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü 16059 Görükle/ Bursa. Elektronik Posta: asumany@uludag.edu.tr Tel: +90 224 294 2211 Fax: +90 224 294 2199.

mektedir. Etkili bir yöneltme hizmetiyle öğrencinin kendisine en uygun lise türünü seçmesine yardım edilirse bir sonraki kademede meslek seçme kararını çok daha kolay yapacaktır. Dolayısıyla İlköğretim kademesinde yapılan yöneltme çalışmaları öğrenci açısından önemli kararların alındığı kritik bir döneme rastlamaktadır.

Ülkemizde ilköğretim okullarında yapılan yöneltme çalışmaları Eylül 2003 tarihli ve 2552 sayılı Tebliğler Dergisi'nde yayımlanan "İlköğretimde Yöneltme Yönergesi"ne göre yürütülmektedir. Bu yönerge doğrultusunda ana sınıftan itibaren her öğrenciye ait bir öğrenci dosyası tutulmakta, 6, 7 ve 8. sınıfların her şubesi için o şubede derse giren branş öğretmenleri tarafından sınıf gözlem formu doldurulmaktadır. Sınıf gözlem formu Nisan ayı sonuna kadar şube rehber öğretmenine teslim edilmektedir. Şube rehber öğretmeni gözlem formlarına dayalı olarak her öğrenci için gözlem raporu düzenlemekte ve bu raporları veli bilgilendirme toplantısında velilere sunmaktadır. Bu rapor üzerinde bir hafta içerisinde veli ve öğrencileri eklemler yapabilmekte veya itirazlarını belirtebilmektedirler. Sonuçta öğrenci mezun olma aşamasına geldiğinde her bir öğrenci için yöneltme öneri formu düzenlenmektedir. Sınıf öğretmeni, rehber öğretmen ve sınıfın rehber öğretmeni öğrenciye uygun bir okul türü (genel, mesleki - teknik veya güzel sanatlar lisesi) önermekte, karar yöneltme öneri kurulu tarafından onaylanmaktadır. Yönergede yöneltmenin zorlayıcı olmadığı, formda belirtilen okul türüne öğrencinin gitmek zorunda olmadığı, öğrenciye sadece öneri yapıldığı vurgulanmaktadır (MEB, 2003).

Yönergede belirtilen bu esasların okullarımızda tam olarak uygulandığını söylemek pek mümkün değildir. Nitekim Aşık (2008) ilköğretim okullarındaki yönlendirme çalışmaları ile ilgili olarak, uygulayıcıların (yönetici, rehber öğretmen, öğretmen) yönlendirme çalışmalarının etkililiği hakkında sık sık tartıştıklarını, öğretmenlerin sınıf gözlem formlarını doldurmada yeterli niteliklere sahip olmadıklarını, öğrenci sayılarının fazlalığı nedeniyle okuldaki psikolojik danışmanların yönlendirme çalışmalarını özenli ve dikkatli yapamadıklarını, öğrenci ve velinin mesleki yönlendirme çalışmalarına katılımının sınırlı olduğunu gözlemlemiştir. Yapılan araştırmalarda da ilköğretim okullarında yapılan rehberlik ve yöneltme hizmetlerinin bilimsellikten uzak olduğu, etkinliklerinin daha çok şekil düzeyinde kaldığı, öğrenci beklentilerini karşılamadığı, yöneltme yapılırken öğrencilerin ilgi ve yeteneklerinin yeterince dikkate alınmadığı,

yöneltmede öğrencilerin ders başarılarının yeterince önemsenmediği ve iş ve meslekler hakkında gerekli bilgilerin yeterince verildiği bulgularına ulaşılmıştır (Alpaslan, 1993; Güler, 2007; MEB, 2000; Saylan ve Gürkan, 1998). Bu sonuçlar ilköğretimde yöneltme çalışmalarının gerektiği gibi yapılmadığını ve ciddi sorunların yaşandığını ortaya koymaktadır.

Yöneltmede vurgulanan noktalardan birisi de yöneltmede zorlamadan kaçınılması kararının öğrenciye bırakılmasıdır. Nitekim Özgüven (1999), yöneltme uygulamalarında dikkate alınacak ölçütler içerisinde yöneltmenin zorlayıcı değil, özendirici olmasını, eleme sınavlarında olduğu gibi öğrencilerin bir kısmını seçen, diğerlerini program dışı bırakan bir tutumla değil, öğrencilerin tümüne fırsat eşitliği sağlayacak şekilde yapılması gerektiğini vurgulamıştır. Benzer şekilde Yeşilyaprak (2004) da yöneltmede ailenin, öğretmenlerin, uzmanların ve öğrencinin görüşlerinin dikkate alındığını, ancak son kararın öğrencide olduğunu, okulun öğrenciye karar verebilmesi için gerekli bilgiyi sağlamak ve alternatifleri göstermekle yükümlü olduğunu, psikolojik danışmanın öğrenciye zorlayıcı olmadan öneride bulunabileceğini ifade etmektedir.

Yukarıda yapılan açıklamalar ışığında yöneltme sürecinde öğrenciye yeterlilik, ilgi ve özelliklerine uygun olarak alternatifler sunulması gerektiği net bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Öğrenci de bu alternatifler doğrultusunda kendi kararını kendisi verecektir. Ancak uygulamada bu ilkelere uyulmadığı, tam tersine uygulamalar yapıldığını ileri süren yazarlar bulunmaktadır. Bu yazarlar danışmanların öğrencinin ait olduğu kültürel ve sınıfsal özelliklere göre öğrencileri yönlendirdiklerini, alt sosyal sınıflardan gelen öğrencileri düşük statülü okul ve mesleklere yönlendirdiklerini, bu gruptaki öğrenciler arasında yüksek statülü okul ve meslekleri isteyen öğrencileri ise cesaretlerini kırarak kararlarını değiştirdiklerini ileri sürmektedirler.

Cesaretini kırma (cooling out) kavramı ilk olarak Burton Clark tarafından ortaya atılmıştır. Clark (1960), Goodman'ın (1952) çalışmasından hareket ederek akademik olarak alt düzeyde öğrenci kabul eden bir meslek yüksekokulunda (Community School) öğrencilerin karşı karşıya kaldığı ikilemleri ortaya koymuştur. Clark, genelde alt sosyo-ekonomik düzey (SED)'de öğrenci kabul eden kurumların öğrencilerin gerçekçi olmayan akademik ve kariyer beklentilerini ortadan kaldırmak amacıyla sanıldığı gibi onlar üzerinde yıldırma faaliyetleri yürütmediğini gözlemlemiştir. Clark'a göre kolej yüksek akademik standartlara ulaşamayan, yeter-

siz öğrenciler için iki seçenek sunmaktadır: (1) ya bu öğrencilere isteklerinin olmayacağı söylenerek kendilerine yol verilecek, yani kurumdan atılacaklar veya (2) bu öğrenciler kibarca başka bir programa veya daha az zorlanacağı bir programa yönlendirileceklerdir. Clark bu yönlendirme sürecine cesaretini kırma (cooling out) adını vermiştir. Cesaretini kırma sürecinin nasıl işlediğine bakıldığında; meslek yüksekokuluna giren bir öğrenciyi önce bir giriş testi uygulanmakta ve en azından bir derste yetersiz olduğu belirlenmekte ve hazırlık sınıfına alınmaktadır. Dolayısıyla öğrenciler akademik olarak zayıf şeklinde tanımlanarak cesaretini kırma süreci başlamaktadır. Dönem içerisinde öğrenci kendi akademik danışmanı veya psikolojik danışman tarafından daha üst seviye öğrenim programlarına devam etmekten vazgeçmesine dair öneriler almakta, sonuçta öğrencileri vazgeçirmektedirler.

Cesaretini kırma kavramının ortaya konulması sonrasında yapılan araştırmalarda Clark'ın görüşlerine paralel sonuçlar elde edilmiştir. Gerçekten de ABD'de meslek eğitimi veren iki yıllık yüksekokullar olan community college'lara kayıt olan öğrencilerin başlangıçta dört yıllık lisans programlarına geçmeyi hedefledikleri, ancak community college'ların öğrenciler üzerinde cesaretini kırma süreci uygulayarak önlerine birtakım kurumsal engeller çıkardıkları, böylece öğrencilerin hedeflerinden vazgeçerek kayıt olduğu programı bitirmeyi hedefler duruma getirildikleri ortaya konulmuştur (Alba ve Lavin, 1981; Anderson, 1981, 1984; Astin, 1977, Dougherty, 1987, 1992, 1994; Karabel, 1972; Monk-Turner, 1983; Richardson, Fisk ve Okum, 1983).

Burada şunu da söylemek gerekir ki Clark (1960) cesaretini kırma sürecini sosyal olarak kabul edilebilir, öğrenci beklentilerini insani tarzda ele alan bir süreç olarak görmektedir. Yani Clark cesaretini kırma sürecini olumlu ve gerekli bir süreç olarak görmektedir. Burada amaç başvurmayı düşündüğü programa ilişkin kapasitesi yetersiz öğrencileri kırmadan, psikolojik olarak onlara fazla zarar vermeden vazgeçmelerini sağlamaktır. Buna karşılık bu sürecin öğrenciyi aldatıcı bir süreç olduğunu, düşük ırk ve SED gruplarından gelen öğrenciler ile özellikle kız öğrencilerin üst düzey ve statüsü yüksek akademik programlara gitmelerini engelleyerek statüsü düşük mesleklerin öğretildiği mesleki ve teknik programlara yönlendirdiklerini düşünen yazarlar da bulunmaktadır (Brint ve Karabel, 1989; Kaliszski, 1988; Karabel, 1972; Moore, 1975; Zwerling, 1976). Bu konuda yapılan araştırmalarda her iki düşüncüyü destekleyen bulgulara ulaşılmış

tır. Baird (1971) ve Davis (1997) öğrencilerin cesaretini kırma sürecini yaşamaları ile ırk, cinsiyet ve SED arasında bir ilişki bulamamışlardır. Bu bulgular Clark'ı desteklerken cesaretini kırma sürecinin öğrencilerin ırk, cinsiyet, SED vb. yönlerden dezavantajlı olan öğrenciler üzerinde yapılmadığını, öğrenciler arasında herhangi bir ayırım yapılmadan bu sürecin uygulandığını doğrulamaktadır. Buna karşılık öğrencilerin cesaretini kırma süreci yaşamaları ile ırk, cinsiyet ve SED arasında bir ilişki olduğunu tespit eden araştırmalar da bulunmaktadır (Bahr, 2004; Brookover ve Erickson, 1975; Hillsabeck, 1998; Kaliszewski, 1988). Bu araştırmalara göre cesaretini kırma süreci esnasında akademik danışma hizmetlerinden Beyaz ve Asyalılar, erkekler ve üst SED'deki öğrenciler daha olumlu etkilenmektedirler.

Görüldüğü gibi cesaretini kırma süreci üzerinde belirgin bir uzlaşma yoktur. Kavramı ortaya koyan Clark bu sürece fonksiyonalist (işlevci) paradigmadan bakmakta ve bu sürecin gerekli ve yararlı bir süreç olduğunu ileri sürmekte, süreçte ırk, cinsiyet, sosyal sınıf vb. açılardan herhangi bir ayırım yapılmadığını düşünmektedir. Ancak sonraki yıllarda cesaretini kırma sürecine çatışmacı paradigmadan bakan yazar ve araştırmacılar konuya daha fazla ilgi göstermişlerdir. Bu kişiler Clark'ın görüşlerinin tersine, bu sürece olumsuz olarak bakmışlar ve cesaretini kırmanın dezavantajlı ırk, cinsiyet ve sosyal sınıflardan gelen başarılı öğrencilerin statüsü yüksek olan okul ve mesleklere girmesini engelleyen bir süreç olduğunu ileri sürmüşlerdir. Kısacası cesaretini kırma süreci konusundaki literatür fonksiyonalist (işlevci) paradigma ve çatışmacı paradigma olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bu araştırmada cesaretini kırma sürecine çatışmacı paradigmadan bakılmaktadır. Bunun sebebi araştırmacıların ülkemizde çatışmacı paradigmanın ileri sürdüğü birtakım ayrımcılıkların (özellikle SED) olduğunu düşünmeleridir. Bu düşüncenin doğruluğu veya yanlışlığı araştırmada test edilecektir.

Cesaretini kırma süreci konusunda yapılan araştırmalar çoğunlukla yükseköğretim düzeyindeki öğrenciler üzerinde yapılmıştır. Zaten Clark da cesaretini kırma kavramını yüksekokul (community college) öğrencileri için kullanmıştır. Ancak aynı sürecin yönetiminin yapıldığı tüm eğitim kademeleri için geçerli olduğu söylenebilir. Nitekim literatürde liselerde cesaretini kırma sürecine ilişkin araştırmalar bulunmaktadır. Bu araştırmalarda alt SED öğrencilerin devam ettiği liselerde danışmanların öğrencilerin cesaretini kırdıkları ortaya konulmuştur (Erickson 1975; Heyns, 1974; Resh,

1998; Rosenbaum, 1976; Zalaquett, 2005). Danışmanlar alt SED'den gelen öğrencilere özellikle üniversite eğitimi için yeterli olmadıklarını söyleyerek onların üniversitelere girişine dair cesaretlerini kırabilmektedirler. Yapılan bir başka araştırmada da psikolojik danışmanların cinsiyete ilişkin bir kalıp yargılarının olduğu, kız öğrencilerin -özellikle de başarılı kız öğrencilerin- cesaretlerinin kırıldığı ortaya konulmuştur (Resh ve Erhard, 2002). Literatürde ilköğretim düzeyinde cesaretini kırma sürecine herhangi bir araştırmaya ulaşılamaştır. Bunun nedeninin özellikle ABD'de meslek seçimi ve meslek okullarına yapılan yönlendirmenin çoğunlukla lisede yapılmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Konuya psikolojik danışman penceresinden bakıldığında, şu bir gerçektir ki psikolojik danışman da mesleğinin doğası gereği zor şartlar altında görev yapmaktadır. Danışman bir taraftan öğrenci ve ailelerin yüksek beklentileri, diğer taraftan öğrencinin gerçek kapasitesi arasında kalmıştır. Doğaldır ki danışman öğrencinin kapasitesine uygun öneriler yapmak durumundadır. Ayrıca bu önerdiği yolun uygun olduğu konusunda öğrenci ve aileleri ikna etmesi gerekmektedir. Bu yüzden danışmanlar yönelme sürecinde danışanın cesaretini kıran kişi konumdadırlar. Danışman bu süreçte öğrencilerin kapasitesinin üzerinde, yüksek düzeydeki beklentilerinden sapıracak ve onlara en makul seçimler öneren mesajlar vermek durumundadır.

Tüm bu açıklamalar ışığında ülkemizde yapılan araştırmada çoğunlukla rehberlik ve yönlendirme hizmetlerinin uygulama düzeyi ve kalitesi konusunda araştırmaların bulunduğu, ancak yönlendirme sürecinde özellikle psikolojik danışmanın verdiği kararlar üzerinde bir araştırmaya rastlanmadığı gibi, yönlendirme sürecinde alt SED'den gelen öğrencileri konu edinen araştırma sayısı da çok sınırlıdır. Burada sadece iki araştırma göze çarpmaktadır. Bu araştırmalardan birincisi Şemin (1975) tarafından yapılmıştır. Bu araştırmada Şemin üst SED öğrencilerinin doktorluk ve mühendislik gibi toplumda üst statülü meslek sahibi olmayı isterken, alt SED öğrencilerinin öğretmen ve subaylık mesleğini arzu ettiklerini bulmuştur. Burada önemli bir bulgu alt SED öğrencilerinin ancak ¼'ünün statülü mesleklere heves etmeleridir. Yani alt SED öğrencilerinin büyük çoğunluğu üst statülü meslek sahibi olmayı hayal bile etmemektedirler. Diğer bir ilginç bulgu da alt SED öğrencilerinin teknik meslek sahibi olmayı istememeleridir. Bu bulguya rağmen mesleki ve teknik lise öğrencilerinin çoğunluğu alt SED öğrencilerinden

oluşmaktadır. İkinci araştırma ise Özcan (1985) tarafından meslek liselerinin 1. Sınıfına devam eden öğrenciler üzerinde yapılmıştır. Bu araştırmada öğrencilerin zekâ biçimleri incelenmiş ve öğrencilerin çoğunlukla zekâ biçimleri ve yeterliliklerine uygun meslekleri seçmedikleri belirlenmiştir. Görüldüğü gibi bu araştırmalar oldukça eskimiştir. Ancak bu iki araştırma dışında yönlendirme sürecinde öğrencilerin SED'lerinin araştırma konusu yapıldığı başka bir araştırmaya rastlanılmadığı gibi cesaretini kırma kavramının yer aldığı herhangi bir araştırmaya da rastlanılmamıştır. Yapılan araştırmaların ülkemiz literatüründe bu konudaki boşluğu dolduracağı düşünülmektedir.

Bu araştırma ilköğretim son sınıf öğrencilerinin yönelme sürecinde cesaretini kırma sürecini yaşayıp yaşamadıklarını belirlemeyi amaçlamaktadır. Bu amacı gerçekleştirmek üzere aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- 1) Öğrencilerin sınıf başarı ortalaması okulun SED'ine göre farklılaşmakta mıdır?
- 2) Öğrencilerin sınıf başarı ortalamaları SBS başarı puanını yordamakta mıdır?
- 3) Okulun SED'i ve öğrencinin cinsiyeti öğrencilere önerilecek okul türünün yordayıcısı mıdır?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada nedensel karşılaştırma deseni kullanılmıştır. Nedensel karşılaştırma deseni, bir kısım değişkenler arasında ortaya çıkmış veya var olan neden-sonuç ilişkilerini inceleyen bir araştırma desenidir. Nedensel karşılaştırma deseni, araştırma değişkenleri arasındaki ilişkinin neden-sonuç ilişkisi olduğu düşünüldüğünde kullanılmaktadır (Karadağ, 2009). Bu doğrultuda araştırmanın bağımsız değişkenleri; (i) öğrencinin öğrenim gördüğü ilköğretim okulunun bulunduğu çevrenin SED'i, (ii) öğrencinin okul başarı ortalaması (ilköğretim 4-8.sınıf başarı ortalamalarına göre hesaplanmıştır) ve (iii) öğrencinin cinsiyetidir. Bağımlı değişken ise öğrenciye önerilen okul türüdür. Bağımsız değişkenlerden okul başarı ortalaması sürekli değişken iken, diğer bağımsız değişkenler süreksiz değişkendir. Süreksiz değişkenlerden okulun bulunduğu çevrenin SED'i alt, orta ve üst; öğrenciye önerilen okul türü ise genel lise ile mesleki ve teknik lise olarak kategorik hale getirilmiştir.

Araştırmada verilerin analizinde varyans analizi içerisinde hata varyanslarının kestiriminde (uygun hata teriminin hesaplanmasında) sabit etki modeli

(fixed effect model) kullanılmıştır. Sabit etki modelinde araştırmacı sonuç ve yorumlarını çalıştığı grupla sınırlı tutmakta, genelleme yapmamaktadır (Hovardaoğlu, 2000). Yani, bu çalışmanın bulguları sadece çalışma grubu için geçerlidir.

Araştırma Grubu

Bu çalışmanın araştırma grubunu oluştururken, İstanbul ili Fatih ilçesinde bulunan bir alt, bir orta ve bir üst SED'de bulunan toplam üç resmi ilköğretim okulu belirlenmiştir. Her üç okulun son sınıf şubeleri arasından şans yoluyla bir şube seçilmiştir. Bu şubelerdeki kayırlı öğrenciler araştırmanın çalışma grubunu oluşturmaktadır. Çalışma grubunda yer alan öğrencilerin 30'u (%28.03) alt, 45'i (%42.06) orta ve 32'si (%29.91) üst sosyo-ekonomik çevrede bulunan okul öğrencisidirler.

Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verileri okul yönetimlerinden sağlanan öğrencilerin not ortalamaları, SBS sınav puanları ile yöneltilme formlarından oluşmaktadır. Bu veriler 2010-2011 öğretim yılı güz döneminde toplanmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada birinci alt probleme ilişkin olarak tek yönlü varyans analizi, ikinci alt probleme ilişkin olarak doğrusal regresyon analizi ve üçüncü alt probleme ilişkin olarak lojistik regresyon analizi yapılmıştır.

Bulgular

Araştırma grubundan elde edilen bulgular ile ilgili olarak ilk aşamada öğrencilerin devam ettiği okulun SED'i (Tablo 1) ve cinsiyetlerine göre (Tablo 2) kendilerine önerilen okul türlerine ilişkin olarak betimsel analiz sonuçları ortaya konulmuştur.

Tablo 1.

Okulun SED'ine Göre Öğrencilere Önerilen Okul Türü

Okul SED	Önerilen Okul Türü				Toplam	
	n	%	n	%	n	%
Düşük	6	20.0	24	80.0	30	100
Orta	15	33.3	30	66.7	45	100
Yüksek	16	50.0	16	50.0	32	100
Toplam	37	34.6	70	65.4	107	100

Tablo 2.

Cinsiyetlerine Göre Öğrencilere Önerilen Okul Türü

Cinsiyet	Önerilen Okul Türü				Toplam	
	n	%	n	%	n	%
Kadın	15	31.9	32	68.1	47	100
Erkek	22	36.7	38	63.3	60	100
Toplam	37	34.6	70	65.4	107	100

Tablo 1 incelendiğinde özellikle düşük SED'deki okula devam eden öğrencilere mesleki ve teknik liselerin önerildiği görülmektedir. Orta SED'deki öğrencilerin de 2/3'üne mesleki ve teknik liseler önerilmiştir. Yani SED düştükçe öğrencilere mesleki ve teknik liselerin önerildiği söylenebilir. Tablo 2 incelendiğinde ise her iki cinsiyetteki öğrencilere ağırlıklı olarak mesleki ve teknik liseler önerildiği görülmektedir.

1. Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt problemi "öğrencilerin sınıf başarı ortalaması okulun SED'ine göre farklılaşmakta mıdır?" şeklindedir. Bu alt problemi cevaplamak için ilk olarak öğrencilerin sınıf başarı ortalamasına ilişkin verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek gerekmektedir. Bu nedenle veriler üzerinde Kolmogorov-Smirnov testi yapılmış ve verilerin normal dağılım gösterdiği belirlenmiştir (K-Smirnov $Z = ,909$; $p = ,381$). Bu sonuç doğrultusunda birinci alt probleme ilişkin olarak tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 3'te verilmektedir.

Tablo 3.

Okulun SED'ine Göre Öğrencilerin Sınıf Başarı Ortalamalarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Değişken	Okul SED	N	Ort	S	F	η^2	Fark
Sınıf Ortalaması	Alt	30	71,17	10,77	3,788*	.07	Üst- Orta
	Orta	45	71,64	14,79			
	Üst	32	79,09	10,69			
	Toplam	107	73,96	12,08			
							Üst-Düşük

* $p > .05$

Tablo 1'de görüldüğü gibi okulun SED'ine göre öğrencilerin başarı ortalamalarında farklılık bulunmaktadır. Yapılan Tukey testi ile üst SED'deki okulun öğrencilerinin orta ve alt SED'deki okul öğrencilerinden daha başarılı olduğu görülmektedir. Diğer taraftan, okul SED bağımsız değişkeninin etki büyüklüğünü belirlemek için eta kare (η^2) değerine bakılmıştır. SED değişkeni açısından elde edilen eta kare değeri ($\eta^2 = .07$) göz önünde bulundurulduğunda, SED değişkeninin öğrencilerin başarıları üzerinde orta büyüklükte etkiye (Cohen, 1988) sahip olduğu görülmektedir.

2. Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemi "öğrencilerin sınıf başarı ortalamaları SBS başarı puanını yordamakta mıdır?" şeklindedir. Bu alt problemin oluşturulmasının nedeni okulda verilen notların öğrencinin gerçekten performansı doğrultusunda verilip verilmediğinin ortaya konulmasıdır. Bu alt probleme ilişkin olarak öğrencilerin sınıf başarı ortalamalarının SBS başarı puanlarını yordama düzeyini saptamak amacıyla doğrusal regresyon analizi yapılmış, elde edilen bulgular tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4.
Öğrencilerin Sınıf Başarı Ortalamaları ve SBS Başarı Puanlarına İlişkin Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	B	SH _B	β	t
Sabit	-21,11	27,15	--	-,77
Sınıf başarıları	4,80	,36	,80	13,30*

* $p < ,01$ $R = ,807$; $R^2 = ,651$; $F = 176,969$

Tablo 4'te görüldüğü gibi SBS sınav başarısını, sınıf başarı ortalaması pozitif yönde manidar olarak yordamakta olup, sınıf başarısının SBS sınav başarısındaki değişimin %65'ini [$R = ,807$, $R^2 = ,651$, $F = 176,969$, $p < ,01$] açıklayabildiği saptanmıştır. Yani SBS puanlarına ilişkin toplam varyansın % 65'i öğrencinin sınıf başarı ortalaması ile açıklanabilmektedir. Dolayısıyla öğrencinin sınıf başarı ortalaması SBS'de alacağı puanın güçlü ve anlamlı bir yordayıcısıdır.

Yukarıdaki bulgu her üç düzey (alt, orta ve üst SED) okulu kapsamaktadır. Bu bulguyu daha derinlemesine incelemek üzere her SED için ayrı ayrı doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Buna ilişkin bulgular tablo 5, 6 ve 7'de verilmiştir.

Tablo 5'te düşük SED okuldaki öğrencilerin sınıf başarı ortalamalarının SBS başarı puanlarını yordama düzeyini saptamak amacıyla yapılan doğrusal regresyon analizi sonuçları sunulmuştur.

Tablo 5.

Alt SED Okuldaki Öğrencilerin Sınıf Başarı Ortalamaları ve SBS Başarı Puanlarına İlişkin Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	B	SH _B	β	t
Sabit	44,16	69,22	--	,63
Sınıf başarıları	3,66	,96	,66	3,80*

* $p < ,01$ $R = ,668$; $R^2 = ,446$; $F = 14,507$

Tabloda görüldüğü üzere düşük SED okuldaki öğrencilerin SBS sınav başarısını, sınıf başarıları pozitif yönde manidar olarak yordamaktadır. Ayrıca sınıf başarıları, düşük SED okuldaki öğrencilerin SBS sınav puanlarındaki değişimin %44'ünü [$R = ,668$, $R^2 = ,446$, $F = 14,507$, $p < ,01$] açıklayabilmektedir.

Tablo 6'da orta SED okuldaki öğrencilerin sınıf başarı ortalamalarının SBS sınav başarı puanlarını yordama düzeyini saptamak amacıyla yapılan doğrusal regresyon analizi sonuçları sunulmuştur.

Tablo 6.

Orta SED Okuldaki Öğrencilerin Sınıf Başarı Ortalamaları ve SBS Başarı Puanlarına İlişkin Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	B	SH _B	β	t
Sabit	-23,82	30,41	--	-,78
Sınıf başarıları	5,18	,41	,88	12,47*

* $p < ,01$ $R = ,885$; $R^2 = ,783$; $F = 155,597$

Tabloda görüldüğü üzere orta SED okuldaki öğrencilerin SBS sınav başarısını, sınıf başarıları pozitif yönde manidar olarak yordamakta ve sınıf başarıları, orta SED okuldaki öğrencilerin SBS sınav puanlarındaki değişimin %77'sini [$R = ,885$, $R^2 = ,783$, $F = 155,597$, $p < ,01$] açıklayabilmektedir.

Tablo 7'de üst SED okuldaki öğrencilerin sınıf başarı ortalamalarının SBS sınav başarı puanlarını yordama düzeyini saptamak amacıyla yapılan doğrusal regresyon analizi sonuçları sunulmuştur.

Tablo 7.

Üst SED Okuldaki Öğrencilerin Sınıf Başarı Ortalamaları ve SBS Başarı Puanlarına İlişkin Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	B	SH _B	β	t
Sabit	-148,42	45,85	--	-3,23
Sınıf başarıları	6,10	,57	,88	10,61*

* $p < ,01$ $R = ,889$; $R^2 = ,790$; $F = 112,747$

Tabloda görüldüğü üzere üst SED okuldaki öğrencilerin SBS sınav başarısını, sınıf başarıları pozitif yönde manidar olarak yordamakta ve sınıf başarıları üst SED okuldaki öğrencilerin SBS sınav puan-

Tablo 8.

Okulun SED ve öğrencilerin cinsiyetleri ile önerilen okul türüne ilişkin lojistik regresyon analizi sonuçları

Adım	Değişkenler	β	SH _B	Wald	sd	Exp(B)
1	Cinsiyet	1,297	,846	2,351	1	3,657
	Okul SED	1,798	,596	9,109*	1	6,035
	Basarı Ort.	,296	,069	18,284*	1	1,344
	Sabit (Constant)	-29,115	6,676	19,017*	1	,000

* $p < ,01$

larındaki değişimin %79'unu [$R = ,889$, $R^2 = ,790$, $F = 112,747$, $p < ,01$] açıklayabilmektedir.

Bu sonuçlarda görüldüğü gibi öğrencilerin sınıf başarı ortalaması onların SBS sınav puanlarını manidar düzeyde yordamaktadır. Düşük SED öğrencilerinin SBS sınav puanlarının %44'ünü, orta SED öğrencilerinin SBS sınav puanlarının %77'sini, üst SED öğrencilerinin SBS sınav puanlarının %79'unu yordamaktadır. Bu sonuçların "düşük SED'deki okullarda öğretmenler öğrencilere hak ettiklerinden daha yüksek notlar vermektedir" şeklindeki bir kalıp yargının –en azından çalışma yapılan grup için- geçerli olmadığını gösterdiği söylenebilir.

3. Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt problemi "okulun SED'i ve öğrencinin cinsiyeti öğrencilere önerilecek okul türünün yordayıcısı mıdır?" şeklindedir. Bu alt probleme ilişkin olarak lojistik regresyon analizi yapılmıştır.

Yapılan analizde öğrencinin öğrenim gördüğü okulun SED'i ve öğrencinin sınıf başarısı ortalamasının öğrenciye önerilen okul türünün yordayıcısı oldukları belirlenmiştir. β katsayılarına bakıldığında okulun SED'inin başarı ortalamasından 6 kat daha önemli olduğu görülmektedir. Yani ele alınan değişkenler içerisinde psikolojik danışmanın öğrenciye önerileceği okul türünün en önemli belirleyicisi okulun SED'idir. Burada dikkati çeken bir nokta da araştırmanın giriş bölümünde belirtildiği gibi literatürde yönelme sürecinde kız öğrencilerin mağdur edildiğine ilişkin araştırma sonuçları olmakla birlikte bu çalışmada cinsiyete yönelik ayrımcılığın olmadığını belirlenmiş olmasıdır.

Sonuç ve Tartışma

Ülkemizde yönelme konusu özellikle son yıllarda önem verilen bir konudur. Bilhassa 15. Milli Eğitim Şurasında eğitim sistemimize yönelik önerilen değişikliklerde esas noktalardan birisi yönelmedir (MEB, 1996). Öğrencilerin genel liselere yığılması, buna karşılık mesleki ve teknik liselere yönelimin düşük düzeyde kalması her zaman eleştirilmiş ve düzeltilmesi gereken bir konu olarak görülmüştür.

Nitekim 2009-2010 öğretim yılı itibarıyla öğrencilerin %57'si genel, %43'ü mesleki ve teknik liselere devam etmektedir (MEB, 2010). Bu oranların tersine çevrilmesi gerektiği, öğrencilerin çoğunluğunun mesleki ve teknik liselere girmesi gerektiği sürekli ifade edilmişse de bu yolda fazla bir başarı sağlanmadığı bir gerçektir. Bu başarısızlığın sebebi olarak yönelme faaliyetlerinin yetersizliği ileri sürülebilir. Ancak yönelme süreci yeterli düzeye getirildiğinde bu olumsuzluklar da ortadan kalkacak mıdır? Öğrencilerin çoğunluğu mesleki ve teknik liselere yönlendirilecek midir? Bu sorular tartışmanın bir yönüdür. Diğer taraftan cevaplandırılması gereken önemli bir soru şudur: Mesleki ve teknik liselerin öğrenci profili değişecek midir? Çünkü ülkemizde mesleki ve teknik lise öğrencileri ağırlıklı olarak sosyo-ekonomik açıdan alt statüdeki ailelerden gelmektedir. (Esmer, 1979; Köse, 1990; Pakır, 2006; Şahin, 2007; Türk, 2007; Zobar, 2006). Mesleki ve teknik liselerin öğrenci profilinin değişmesinde yönelme hizmetlerinin önemli bir rolü olacaktır.

Ülkemizde yönelme sürecinin önemi ile ilgili çeşitli vurgulamalar yapılmakla birlikte yönelme sürecine etki eden faktörler, özellikle de psikolojik danışman başta olmak üzere karar verecek kişilerin tutum ve kalıp yargıları üzerinde çok fazla durulmamıştır. İlgililer yönelme ile ilgili olarak bir öğrenci hakkında karar verirken onları etkileyen kalıp yargılar, düşünceler ve diğer faktörler pek fazla bilinmemektedir. Örneğin alt SED'den gelen öğrencilerin ancak mesleki ve teknik liselere gidebileceği kalıp yargısı var mıdır ve öğrenci hakkında karar verirken bu kalıp yargıdan etkilenilmekte midir? Gerçekten mesleki ve teknik lise öğrencilerinin çoğunlukla alt sosyoekonomik çevreden geldiği gözlemlenmektedir. Bu çalışmada da –kurul görüşüne uyma zorunluluğu bulunmamakla birlikte- alt SED'den gelen öğrencilerin mesleki ve teknik liselere yönlendirildiği ortaya çıkmıştır.

Yapılan araştırma okulun düşük sosyo-ekonomik çevrede bulunması durumunda öğrencilerine mesleki ve teknik liselerin önerildiğini ortaya koymuştur. Burada şu soru akla gelebilir. Acaba danışmanlar öğretmenlerin öğrencilere hak ettiklerinden daha fazla not verdiklerine, yani notların gerçek durumu yansıtmadıklarına mı inanmaktadırlar? O

nedenle mi öğrencilerin başarı ortalamalarını dikkate almamaktadırlar? Bu araştırmada – en azından üzerinde çalışılan gruba ilişkin - bu görüşün gerçeği yansıtıp yansıtmadığını belirlemek için öğrencilerin sınıf başarı ortalamaları ile SBS sınavından alınan puanlar üzerinde analiz yapılmış ve sınıf başarı ortalamasının SBS başarı puanını yordadığı, yani notu yüksek olan öğrencilerin SBS sınavından da yüksek puan aldığı belirlenmiştir. Bu durumda öğretmenlerin notları adaletsiz verdiği veya öğrenciyeye hak ettiğinden daha yüksek not verdiği düşüncesi geçerliliğini yitirmektedir. Dolayısıyla kuruldaki kişilerin yönelme sürecinde sınıf başarı ortalamasını da dikkate almaları gereği ortaya çıkmaktadır.

Konuya ülkemizin yönelme sistemi açısından bakıldığında da çeşitli sorunlar olduğu açıktır. Yönelme çalışmalarında hazırlanan raporların herhangi bir bağlayıcılığının ve yaptırımının olmaması, okullarda bu çalışmaların formalite gibi algılanmasına neden olmaktadır (Güler, 2007). Öğrenciler de yönelme öneri formunu dikkate almamakta, ailelerinin isteği ve kendi düşünceleri doğrultusunda gideceği okul türünü seçmektedirler (Aşık, 2008). Ancak yönelmede verilen kararların isabetli olup olmadığı incelenmemiştir. Bu araştırmada ortaya konulduğu gibi bir takım kalıp yargılardan (örneğin fakir öğrencilerin ancak mesleki ve teknik eğitime gidebileceği) etkilenilmekte olup olunmadığı ortaya konulmamıştır.

Sonuç olarak, bu araştırmada ortaya çıkan önemli bulgu şüphesiz ki alt SED öğrencilerine mesleki ve teknik liselerinin önerilmesidir. Bu durum eğitim sosyolojisi alanının temel paradigmalarından birisi olan çatışmacı paradigmanın açıklamalarıyla uyum göstermektedir. Bu paradigmaya göre mevcut eğitim sistemi toplumda varolan eşitsizlikler ve sosyal sınıf ayrımının aynen devam etmesini sağlamaktadır. Buna göre alt SED bir aileden gelen çocuğun ne kadar yeterli olsa da eğitim sistemindeki düzenlemeler sayesinde iyi ve prestijli okullarda eğitim görmesi ve gelecekte yüksek statülü bir meslek sahibi olarak sosyal sınıf atlaması mümkün görünmektedir (Apple, 1979, 1980; Ballantine, 1993; Bowles ve Gintis, 1976; Giroux, 1977, 1981, 1983; Gordon, 1991; Gutek, 1997; İnal, 2004; McLaren, 2005). Çatışmacı paradigmaya göre alt SED öğrencinin yüksek statülü okul ve mesleklere gitmesine engel olan düzenlemelerden birisi de yönelme sürecinde danışmanın öğrencinin cesaretini kırmasıdır.

Alt SED'deki ilköğretim son sınıf öğrencileri cesaretini kırma süreci ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu sayede öğrenciler hiçbir zorlamaya maruz kalmaksızın ait olduğu sosyal sınıf doğrultusunda mesleki ve teknik liselere yönlendirilmektedir. Böylece alt SED öğrencilerinin gelecekte üst SED'e geçmesi engellenmektedir. Oysa rehberlik ve psikolojik da-

nışmanlık hizmetlerine en çok ihtiyaç duyanlar alt SED öğrencileridir. Çünkü aile ve çevrelerindeki insanların eğitim düzeyi düşüktür ve onlardan bu konuda çok az yardım alabilmektedirler (Magen ve Chen, 1988; Polat, 2008). Ayrıca da danışmanın önerdiği okulu kabul etmeye daha fazla meyillidirler (Moore ve Devanport, 1990). Üstelik yapılan araştırmalar sosyal yönden dezavantajlı olan öğrencilere yapılan danışma hizmetlerinin onları başarılı hale getirerek yükseköğretime yerleştirilmelerinde anlamlı bir etkisi olduğunu tespit etmişlerdir (McDonough, 2004; Plank ve Jordan, 2001; Rosenbaum, Miller ve Krei, 1996).

Bu sonuçlar ışığında yapılması gereken bazı önlemler vardır. Her şeyden önce öğrencinin ilgi ve kapasitesine uygun yönelme yapıp yapılmadığına yönelik Milli Eğitim Bakanlığı'na (MEB) ülke genelinde geniş çaplı bir araştırma yapılması ve sorunun net biçimde ortaya konulması gerekmektedir. Sonuçların bu araştırma sonuçlarıyla paralel olması halinde psikolojik danışman ve öğretmenlere eğitim sosyolojisi ve fırsat eşitliği konusunda bilinç kazandırılması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Bu da çalışanlar için hizmet içi eğitim, geleceğin psikolojik danışman ve öğretmen adayları için hizmet öncesi eğitimde eğitim sosyolojisi dersi ve konularına yer verilmesiyle mümkün olabilir. Burada sorunun sadece eğitim fakültesi programlarına eğitim sosyolojisi derslerinin konulmasıyla çözülemeyeceği, bu alanda yetmiş yeterli öğretim elemanlarıyla nitelikli işlenmesinin de önemli olduğu unutulmamalıdır.

Diğer taraftan MEB psikolojik danışmanlar için "hesap verilebilirlik" uygulamasına geçmelidir. Hesap verilebilirlik sunulan hizmetin sonuçlarını değerlendirme sorumluluğu olup, sunulan hizmetlerin etkililiğinin ortaya konmasıdır (Baker, 2000). Yani okul psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin etkililiğinin, başkalarının ölçülebilir ve kıyaslanabilir ölçütlerle değerlendirilmesidir (Brott, 2006). Hesap verilebilirlik bir yandan yönelme sürecinden doğrudan etkilenen öğrenci ve velilere, diğer yandan okul idaresi ve MEB'e yapılmalıdır.

Bu araştırmada çalışma grubunun dar olması nedeniyle araştırma sonuçlarının genellenmesinde sınırlılık bulunmaktadır. Ancak benzer sınırlılık deneysel araştırmalarda da geçerlidir. Bulguların daha kesin hale gelebilmesi için bu tür araştırmaların tekrar edilmesi gereklidir. Bununla birlikte, dar bir çalışma grubunda dahi sonuçların bu kadar anlamlı çıkması sorunun genel olabileceği düşüncesini doğurmaktadır. Ülke çapında genel bir araştırma bu konuda daha kesin bulgulara ulaşılmasını sağlayacaktır. Ayrıca yönelme süreci üzerinde tüm ilgilileri kapsayacak (öğrenci, psikolojik danışman, öğretmen, veli) nitel araştırmaların yapılması süreçte yaşanan sorunları daha net biçimde ortaya koyacaktır.

Cooling Out in the Process of Track Placement of Students (An Example of Fatih/ Istanbul)

Asuman YÜKSEL^a
Uludağ University

Sedat YÜKSEL
Uludağ University

Abstract

Students graduating from elementary education are suggested to attend different kinds of high schools via track placement. According to conflict paradigm, this process is misleading and those students coming from low socioeconomic status are directed to vocational education instead of academical programs. In the process of track placement, counselors use the process of cooling out students who wish to continue academic programs. This research aims to determine if this process is practiced in Turkey or not. The participants of this research are final year students from randomly chosen classrooms in low, middle, and upper socioeconomic schools in Fatih district in Istanbul. The results indicate that high socioeconomic status students' achievement is higher than low and average socioeconomic status students' achievement. Moreover, while the class achievement predicts SBS scores, the socioeconomic status of schools predicts the type of schools suggested to students. According to these results, low socioeconomic status students are tracked placement to vocational and technical high schools. These findings are in line with the conflict paradigm in educational sociology.

Key Words

Cooling Out, Counselor, Track Placement, Elementary Education.

One expected function of guidance services in the educational process is the track placement function. Track placement service is expected to direct students to upper educational institutions according to students' abilities and interests. Directing track placement of service in accordance with student's interests and abilities placement a suitable of the institution of higher education is expected.

a Asuman YÜKSEL, Ph.D., is currently an assistant professor at the Department of Educational Sciences, Guidance and Psychological Counseling. Her research interests include empathy, empathy training, values and gratitude. Correspondence: Assist. Prof. Asuman YÜKSEL, Uludağ University, Faculty of Education, Department of Educational Sciences 16059 Gorukle, Bursa/ Turkey. E- mail: asumany@uludag.edu.tr Phone: +90 224 294 2211 Fax: +90 224 294 2199.

Young students, especially at the elementary level should be given this service in order to give an effective track placement service in secondary education.

At the end of the eight-year elementary education, deciding whether the students will continue to secondary education or not and the area to which they should be directed if they continue are the most critical decisions in the process of vocational development (Yeşilyaprak, 2004). If students are helped to select the most appropriate type of high school for themselves via an effective track placement service, they will make the decision to pick a profession much easier in the next educational level.

The track placement services in elementary schools in Turkey are conducted according to the "Primary Routing Regulation". According to this regulation, a track placement form is prepared for each student when the students are at the level of graduation. The classroom teacher and counselor propose

a suitable type of school (academic, vocational or fine arts high schools) to the students. This regulation emphasizes that track placement is not compulsory and makes only suggestions to the students (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2003).

It is hardly possible that the guidelines specified in the regulation are fully implemented in Turkish schools. The research findings point out that guidance and track placement services in elementary schools are unscientific, because of the excess number of students, schools and counselors cannot do a careful and thorough track placement, track placement activities do not meet the students' expectations, and interests and abilities of the students are not adequately taken into consideration in the process of track placement (Alpaslan, 1993; Aşık, 2008; Güler, 2007; MEB, 2000; Saylan & Gürkan, 1998). These results suggest that track placement activities are not seriously conducted in elementary schools and there are important problems in this process.

One of the points highlighted in the track placement that forcing students should be avoided and the final decision should be left to students (Özgüven, 1999; Yeşilyaprak, 2004)

In the light of the above statements, it is obvious that students should be presented emerging alternatives in accordance with the students' adequacy, interests and characteristics in the process of track placement. Students will give their own decision according to these alternatives. However, there are writers suggesting that these principles are not practiced there are contradictory practices while conducting track placement. These writers report that the students' advisers manipulate students according to students' cultural and social class features. Low-status students (from lower social classes) are tracked placement to low-status schools and professions and these students, who want a high-status professions and schools, are discouraged and lead to change their decisions.

The concept of "Cooling out" was first coined by Burton Clark. Clark (1960) revealed the dilemmas faced by the students in a Community College accepting low-status students by acting on Goodman's (1952) work. Clark observed that institutions accepting low socio economic students do not discourage them to eliminate their unrealistic academic and career expectations as thought. According to Clark, those students who are incapable of reaching to the high academic standards of a college are kindly tracked placement to another program which will be easier on them. Clark gives

the name of "cooling out" to this demoralization of track placement process.

Research results on cooling out are parallel with Clark's opinion. In fact, those students who enrolled to community colleges in the U.S initially want to transfer to the four years colleges but these students quit this desire and continue their education because these community colleges use the process of cooling out and raise institutional obstacles for these students (Alba & Lavin, 1981; Anderson, 1981, 1984; Astin, 1977; Dougherty, 1987, 1992, 1994; Karabel, 1972; Monk-Turner, 1983; Richardson, Fisk, & Okum, 1983).

Here, it should be stated that Clark (1960) considers the cooling out process as a socially acceptable act and a process which meets humanly the expectations of students. In contrast, there are writers who think that this process deceives students, prevents those students who are females, from different races, and low socio-economic status from going to higher level and high status academic programs, and leads them the vocational and technical programs teaching low status vocations (Brint, & Karabel, 1989; Kaliszewski, 1988; Karabel, 1972; Moore, 1975; Zwerling, 1976). The researches about this issue have discovered findings supporting both ideas. Baird (1971) and Davis (1997) did not find any relationship between students' experiences of cooling out and their race, gender, and socio-economic status. However, there are researches claiming that there is a relationship between students' experiences of cooling out and their race, gender, and socio-economic status. According to later researchers, the white, Asians, males, and high socio-economic status students are positively affected from this process (Bahr, 2004; Brookover & Erickson, 1975; Hilsabeck, 1998; Kaliszewski, 1988).

Although mostly the students from the higher education participated in the researches about the cooling out process, it can be said that the same process is valid for all those levels of education in which there is guidance. For example, those researches done on high schools to which low socio-economic status students attend revealed that counselors discourage students (Erickson 1975; Heyns, 1974; Resh, 1998; Rosenbaum, 1976; Zalaquett, 2005) Another research states that counselors have sexual prejudice against female students, especially against successful female students who are discouraged (Resh & Erhard, 2002).

In the light of these explanations, when we look at the situation in Turkey, it can be seen that there are

researchers mostly about the quality and the level of the guidance practice but there are hardly any researches about the decisions that counselors give in the process of guidance and there are a few researches about low socio-economic status students in the process of guidance (Özcan, 1985; Şemin, 1975).

This research aims to determine if last year elementary school students experience any cooling out process in guidance. The following questions are tried to answer for this purpose:

- 1) Does the average of students' classroom achievement vary in terms of the socio-economic level of the school?
- 2) Does the average of students' classroom achievements predict SBS achievement score?
- 3) Do the socio-economic status of schools and the gender of students predict the type of school that will be suggested to the students?

Method

Research Model

Causal-comparison model was used in this research (Karadağ, 2009). The independent variables of the research are; (i) the elementary school's socio economic status, (ii) students' GPA (4-8 grade), and (iii) students' gender. The dependent variable of the research is school type suggested to students.

Fixed effect model is used to analyze the data (Hovardaoğlu, 2000). For this reason, results of this study are valid only for these research participants.

Participants

The participants consist of 8th grade students in three elementary schools (in terms of low, middle, and high socio-economic status) in Fatih, İstanbul.

Instruments

The data were obtained from GPA averages of students provided by the school administrations, the secondary schools entrance examination (SBS) scores, and track placement forms. The data were collected during the fall 2010-2011 academic year.

Data Analysis

Data analysis used with regard to the first, second, and third sub-problem are one-way ANOVA, linear regression, and logistic regression respectively.

Findings

The findings of this research are:

- 1) Especially, those students attending to low socio-economic status schools are suggested vocational and technical high schools. Two thirds of the students in middle socio-economic status schools are suggested vocational and technical high schools.
- 2) There is no difference in average student achievement in respect to socio-economic status of schools. According to Tukey test, the students in higher socio-economic status (SES) schools are more successful than those attending to middle and low SES schools. On the other hand, eta squared value (η^2) was calculated to determine the effect size of the school SES independent variable. When eta square value ($\eta^2 = .07$) obtained from the SES variable is examined, it can be seen that the SES value has a medium size effect on students' achievement (Cohen, 1988).
- 3) The average classroom achievement affects significantly and positively the SBS achievement and classroom achievement can explain 65% of the change in the SBS achievement. That is, 65% of the total variance related to SBS scores can be explained by students' average classroom achievement. Thus, a student's average classroom achievement is a significant and strong predictor of the score she will receive at SBS. Moreover, low, medium, and high SES can predict 44%, 77%, and 79% of the change in the students' SBS scores in the school respectively.
- 4) It has been determined that the SES of the school to which students attend and the average students' classroom achievement predicts the school suggested to the students. It can be seen that the SES of the schools six times more important than the average achievement. That is to say, the most important determinant of the school type which counselor suggest to the students is the SES of the school. An interesting point in this research is that there is no gender discrimination towards students.

Result and Discussion

An important issue in Turkey in recent years is guidance. Guidance was one of the main points in the changes for Turkish educational system in the 15th National Education Council (MEB, 1996). The issues that most students attend to general high schools and the number of the students preferring vocational and technical high schools is low are criticized problems that need to be solved. Thus,

57% and 43% of the students attend to general and vocational and technical high schools respectively in the 2009-2010 school year (MEB, 2010). Although it has been constantly stated that these ratios should be reversed and most of the students need to attend to vocational and technical high schools, it is obvious that there is hardly any success about this issue. On the other hand, the question needed to be answered is this: will the students profile of vocational and technical schools change? This is an important question since those students in such schools are coming from the low SES families (Esmer, 1979; Köse, 1990; Pakır, 2006; Şahin, 2007; Türk, 2007; Zobar, 2006). Counseling services has an important role in changing the student profile of these schools.

Although the importance of guidance process is stressed in Turkey, the factors affecting this process such as attitudes and prejudices of especially counselors and other authorized officials are not thoroughly examined. The concerned officials do not completely know the prejudices, thoughts, and other factors affecting them while deciding about students. For example, is there a prejudice against the students coming from low SES that they can only attend to vocational and technical high schools and are counselors affected by these prejudices while deciding? According to the result of this research, the council suggests students vocational and technical schools if their school is in a low SES neighborhood. This situation raises the questions if the teachers are giving grades to their students more than they deserve and the counselors believe that the grades do not reflect the reality. Is this the reason for not taking into consideration the students' grades? In this research, - at least for the students participating in this research- in order to determine if this perception reflects the reality or not, students' average classroom achievement and SBS scores are analyzed and it has been found that the average classroom achievement predicts students' SBS scores, i.e., the students whose grades were high received high scores from the SBS. For this reason, the perception that teachers give unjust grades or students are given grades more than they deserve lose validity.

When the issue is examined in respect to guidance system of Turkey, it is obvious that there are various problems in this field. Since the reports prepared in guidance studies have no enforcing and binding power, such studies are perceived as if they are merely formality in schools (Güler, 2007). Students also do not take into consideration the guidance

form and they select the school they and their parents want (Aşık, 2008). However, the decisions in guidance are not inspected if they are correct or not. As it was studied in this research, whether some stereotype (such as poor students can go to only vocational and technical high schools) affect the decisions or not has not been revealed.

As a result, the most important finding of this research is that low SES students are suggested the vocational and technical high schools. This situation is consistent with the conflict paradigm which is a fundamental paradigm in the area of educational sociology. According to this paradigm, current educational system maintains the existing inequalities and social class discrimination in a society. According to this thought, it is not possible for a student coming from a low SES family to have a good education in a prestigious school, have a high status profession, and be a member of a higher social class no matter how adequate she is (Apple, 1979, 1980; Ballantine, 1993; Bowles & Gintis, 1976; Giroux, 1977, 1981, 1983; Gordon, 1991; Gutek, 1997; İnal, 2004; McLaren, 2005). According to conflict paradigm, one of arrangements preventing low SES students from attending to high status schools and having a high status profession is the discouragement of students.

The last year low SES elementary school students face the cooling out process. In this way, students are tracked placement to vocational and technical high schools appropriate to their social class without being subjected to coercion. Thus, low SES students are prevented from passing to high SES in the future. However, most of the low SES students need guidance and counseling services because the educational level of their parents and the people around them is low and these students receive very little help from them (Magen & Chen, 1988; Polat, 2008). Moreover, the students tend to accept the decision of their advisors (Moore & Devanport, 1990). The research in this area argue that the counseling services given to the students coming from disadvantaged environment make them successful and significantly help their placement to higher education (McDonough, 2004; Plank & Jordan, 2001; Rosenbaum, Miller, & Krei, 1996).

In the light of these results, there are some measures need to be done. Counselors and teachers need to gain awareness of equal opportunities in education and educational sociology. This can possible by giving in-service education to counselors and sociology course in pre-service education to those who want to be a teacher or counselor in the future. On

the other hand, the Ministry of Education should hold counselors accountable for their practices. Accountability is the responsibility to evaluate the results of the services and determination of the effectiveness of the services (Baker, 2000). That is, the effectiveness of counseling and guidance services should be done according to the standards that can be evaluated and compared by others (Brott, 2006). There should be accountability to the students and their parents as well as the school administration and the Ministry of Education.

The generalization of the results of this research is limited because of the small study group. However, the same limitation is valid for experimental researches too. This kind of research should be repeated in order to make the results more certain. However, the issue might be common since the results are very meaningful even for a small study group.

References/Kaynakça

- Alba, R., & Lavin, D. (1981). Community colleges and tracking in higher education. *Sociology of Education*, 54, 223-247.
- Alpaslan, A. (1993). *İlköğretim okullarında mesleğe yönelme ve rehberlik (Ankara ili örneği)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Anderson, K. (1981). Post-high school experiences and college attrition. *Sociology of Education*, 54, 1-5.
- Anderson, K. (1984). Institutional differences in college effects. *ERIC Digest* (ERIC Reproduction Service No. ED 256204).
- Apple, M. W. (1979). *Ideology and curriculum*. Boston: Routledge & Kegan Paul.
- Apple, M. W. (1980). Reproduction, contestation and curriculum: An essay in self-criticism. *Journal of Education*, 162, 21-42.
- Astin, A. W. (1977). *Four critical years*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Aşık, T. (2008). *İlköğretimde yönelme öneri formu uygulamasının öğrencilerin okul ve alan seçimlerine etkilerinin belirlenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Bahr, P. B. (2004). *The rough and rocky road of remediation: Racial inequalities in postsecondary remedial mathematics*. Unpublished doctoral dissertation, University of California, Davis CA.
- Baird, L. L. (1971). Cooling out and warming up in junior college. *Measurement and Evaluation in Guidance*, 4, 160-171.
- Baker, S. B. (2000). *School counseling for the twenty-first century* (3. ed.). New Jersey: Pearson.
- Brott, P. E. (2006). Counselor education accountability: Training the effective professional school counselor. *Professional School Counseling*, 10, 179-188.
- Ballantine, J. H. (1993). *The sociology of education. A systematic analysis*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- Bowles, S., & Gintis, H. (1976). *Schooling in capitalist America*. New York: Basic Book
- Brint, S., & Karabel, J. (1989). *The diverted dream: Community colleges and the promise of educational opportunity in America, 1900-1985*. New York: Oxford University Press.
- Brookover, W. B., & Erickson, E. L. (1975). *Sociology of education*. Homewood, IL: Dorsey Press.
- Clark, B. R. (1960). The "Cooling-out" Function of Higher Education. *American Journal of Sociology*, 65, 569-576.
- Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences*. NY: Lawrence Erlbaum Associates.
- Davis, P. B. (1997). *Meritocratic analysis of Burton Clark's cooling-out process*. Unpublished doctoral dissertation, North Carolina University, Raleigh.
- Dougherty, K. J. (1987). The effects of community colleges: Aid or hindrance to socioeconomic attainment? *Sociology of Education*, 60, 86-103
- Dougherty, K. J. (1992). Community colleges and baccalaureate attainment. *Journal of Higher Education*, 63, 190-214.
- Dougherty, K. J. (1994). *The contradictory college: The conflicting origins, impacts, and futures of the community college*. Albany, NY: State University of New York Press.
- Erickson, F. (1975). Gatekeeping and the melting pot: Interaction in counseling encounters. *Harvard Educational Review*, 45, 44-70.
- Esmer, Y. (1979). Üniversiteye giriş sınavları ve üniversite öğrencilerinin başarı durumu: Bir yöntem sorunu. *Boğaziçi Üniversitesi Dergisi*, 7, 1-13.
- Giroux, H. A. (1977). The politics of the hidden curriculum. *Independent School*, 37, 42-43.
- Giroux, H. A. (1981). *Ideology, culture and the process of schooling*. Philadelphia: Temple University Press.
- Giroux, H. A. (1983). *Theory and resistance in education. A pedagogy for the opposition*. New York: Bervin & Garvey.
- Goodman, E. (1952). On cooling the mark out: Some aspects of adaptation to failure. *Psychiatry: Journal of Human Behavior*, 15, 451-463.
- Gordon, D. (1991). Neo-marxist approach. In A. Lewy (Ed.), *The international encyclopedia of curriculum*. (pp. 28-31). Oxford: Pergamon Press.
- Gutek, G. I. (1997). *Eğitime felsefi ve ideolojik yaklaşımlar* (çev. N. Kale). Ankara: Pegem.
- Güler, M. (2007). *İlköğretimde yönelme yönergesi uygulamalarının rehber öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Heyns, B. (1974). Social selection and stratification within schools. *American Journal of Sociology*, 79, 1434-1451.
- Hilsabeck, A. G. (1998). *Stratification of collegiate attainment: Are talented student disadvantaged by entering community colleges?* Unpublished doctoral dissertation, Northwestern University, Evanston, IL.

- Hovardaoglu, S. (2000). *Davranış bilimleri için araştırma teknikleri*. Ankara: Ve-Ga.
- İnal, K. (2004). *Eğitim ve iktidar. Türkiye’de ders kitaplarında demokratik ve milliyetçi değerler*. Ankara: Ütopya.
- Kaliszewski, M. S. (1988). Clark’s “cooling out” concept as a factor in student completion of community college programs. *ERIC Digest* (ERIC Reproduction Service No. ED 290512).
- Karadağ, E. (2009). Spiritual leadership and organizational culture: A study of structural equation model. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 9, 1357-1405.
- Karabel, J. (1972). Community colleges and social stratification. *Harvard Educational Review*, 42, 521-562.
- Köse, M. R. (1990). Aile sosyo-ekonomik durumu, lise özellikleri ve üniversite sınavlarına hazırlama kurslarının eğitimsel başarı etkileri. *Eğitim ve Bilim*, 16, 9-17.
- Magen, Z., & Chen, M. (1988). Stigma of school counseling among Israeli adolescents as a function of ethnicity, counseling orientation and contact frequency. *International Journal for the Advancement of Counseling*, 11, 23-36.
- McDonough, P. M. (2004). Counseling matters: Knowledge, assistance, and organizational commitment in college preparation. In W. G. Tierney, Z. B. Corwin & J. E. Colyar (Eds.), *Preparing for college: Nine elements of effective outreach* (pp. 69-88) Albany, NY: SUNY Press.
- McLaren, P. (2005). *Life in schools* (5th ed.). New York: Allyn & Bacon.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (1996). *Onbeşinci Milli Eğitim Şurası. “2000’li yıllarda Türk Milli Eğitim sistemi”. Raporlar, görüşmeler, kararlar*. Ankara: Yazar.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2000). *Yönlendirme açısından ilköğretimdeki rehberlik hizmetlerinin incelenmesi*. Ankara: Yazar.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2003). *İlköğretimde yöneltme yönergesi. Tebliğler Dergisi*, Sayı: 2552, 538- 567.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2010). *Milli Eğitim istatistikleri. Örgün eğitim. 2009-2010*. Ankara: Yazar.
- Monk-Turner, E. (1983). Sex, educational differentiation, and occupational status. *Sociological Quarterly*, 24, 393-404.
- Moore, K. M. (1975) The cooling out of two-year college women. *Personnel and Guidance Journal*, 53, 578-583.
- Moore, D. R., & Devanport, S. (1990). School choice: The new improved sorting machine. In W. Boyd & H. Walberg (Eds.), *Choice in education: Potentials and problems* (pp. 187-223) Berkeley, CA: McCutchan.
- Özcan, A. O. (1985). *Ülkemiz için isabetli olabilecek bir mesleğe yöneltme denemesi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay.
- Özgüven, İ. E. (1999). *Çağdaş eğitimde psikolojik danışma ve rehberlik*. Ankara: PDRREM Yay.
- Pakır, F. (2006). *Aile sosyo - ekonomik ve demografik özellikleri ile mezun olunan lise türünün öğrencilerin üniversite giriş sınavındaki başarıları üzerindeki etkileri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Plank, S. B., & Jordan, W. J. (2001). Effects of information, guidance, and actions on postsecondary destinations: A study of talent loss. *American Educational Research Journal*, 38, 947-979.
- Polat, G. (2008). *Sosyo ekonomik değişkenlerin yükseköğretim öğrencilerinin akademik başarısı üzerindeki etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Resh, N. (1998). Track placement: How the “sorting machine” works in Israel. *American Journal of Education*, 106, 416-438.
- Resh, N., & Erhard, R. (2002). “Pushing up or “cooling out”? Israeli counselors guidance on track placement. *Interchange*, 33, 325-349.
- Richardson, R. C., Fisk, E. A., & Okum, M. A. (1983). *Literacy in the open-access college*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Rosenbaum, J. (1976). *Making inequality*. New York: Wiley.
- Rosenbaum, J., Miller, S. R., & Krei, M. S. (1996). Gatekeeping in an era of more open gates: High school counselors’ views of their influence on students’ college plans. *American Journal of Education*, 104, 257-279.
- Saylan, N. ve Gürkan, U. (1998). Rehberlik hizmetleri yönetmeliğine göre rehberlik hizmetlerinin değerlendirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi VII. Eğitim Bilimleri Kongresi* içinde (s. 179-188). Konya: Selçuk Üniversitesi Yay.
- Şahin, A. (2007). *Milli Eğitim Bakanlığı ilköğretimde yöneltme yönergesinin uygulandığı düşük sosyo-ekonomik seviyeden gelen 8. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ve ortaöğretim okul tercihler*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Şemin, R. (1975). *Okulda başarısızlık: Sosyo-kültürel açıdan şansız çocuklar*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay.
- Türk, E. (2007). *Ailenin sosyo-ekonomik ve demografik özellikleri ile mezun olunan okul ve özel dershanenin öğrencilerin kontrol odakları, akademik tutumları ve liselere giriş sınavındaki başarıları üzerindeki etkileri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Yeşilyaprak, B. (2004). *Eğitimde rehberlik hizmetleri*. Ankara: Nobel.
- Zalaquett, C. P. (2005). Study of successful Latina/o students. *Journal of Hispanic Higher Education*, 5, 35-47.
- Zobar, A. (2006). *Ailelerin ve öğrencilerin lise seçimlerini etkileyen faktörler (Çankaya İlçesi Örneği)* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Zwerling, L. S. (1976). *Second best: The crisis of the community college*. New York: McGraw-Hill.